

CEM AKAŞ'LA
BALIĞIN ESİR
DÜŞTÜĞÜ YER
ÜZERİNE:

“Belki de aşk
romanlarının
unutulmaz
yazarı
olurum”

BURAK ŞUŞUT

• *Son kitabın Balığın Esir Düştüğü Yer öncelikle, eğlenceli. Ama bir Cem Akış kitabı da yoktur ki, okuru, “yok ben eğlenmedim” desin. Benim, okumam boyunca asıl zibni mi kurcalayan şey “Olgunluk Kitabı” oldu. Ciddi ya da ciddiye alınabilecek bir siyaset sistem kurmuşsun, kurgulamışsın daha doğrusu. Merak ettiğim iki şey var: Kimya mühendisliği öğreniminin üstüne yaptığın siyaset kuramı master’ının bundaki etkisi ne kadardır? Ve siyaset kuramı okumalarını bu biçimde mi değerlendirmeyi düşünüyor-*

• Böyle değerlendirmeyi düşünmüyordum, hâlâ da düşünmüyorum. Burada iki şey var sanırım. Birincisi, söylediğin gibi bu kadar (siyaset kuramı) okuduktan sonra bir şekilde işin içine giriyor bunlar. Psikoloji eğitimi alsaydım örneğin, çok daha farklı olurdu, bireyin iç dünyasına yönelik işler çıkarırdım herhalde. Ama benim tüm eğitim hayatım boyunca daha genel şeylere

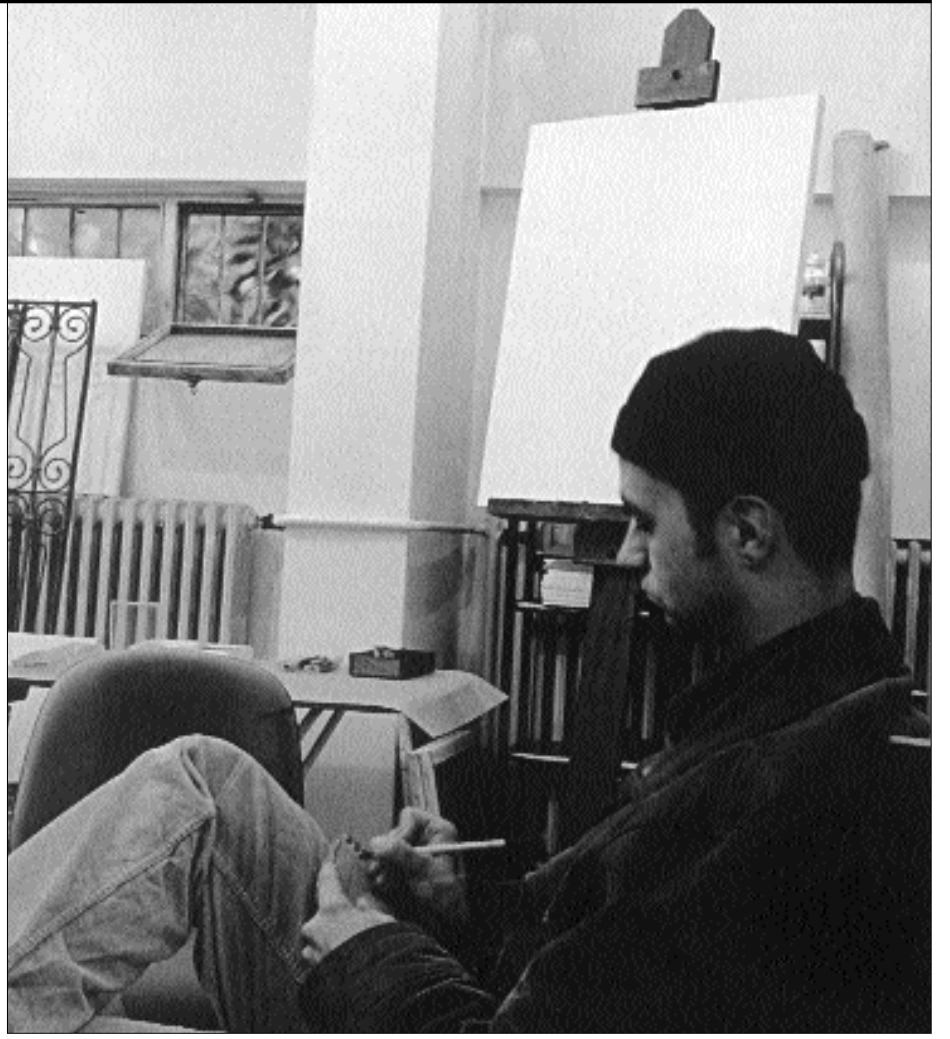
bakma eğilimim ağırlık kazandı: İnsanlar bir araya geldiklerinde nasıl davranıyorlar, toplum olarak insanların geleceği ne olacak, daha iyi bir toplum nasıl olabilir gibi sorular kurcalıyordu kafamı. Siyaset kuramı okumamın nedenlerinden biri buydu. Bu illa romana girmek zorunda mıydı? Değildi aslında.

• *Niye girdi ya da nasıl girdi o zaman?*

• Bu roman doğrudan doğruya bir tasarımı gerektiriyordu da ondan. Romandan biraz ayrı tutmaya çalıştım o bölümleri. Bölümleme ve kullanılan dil açısından bu ayrım kolayca görülebilir. Böyle romanlarda ya da esasen bilimkurgu romanlarında, yazar yeni bir dünya yaratmaktadır. Okurun da bu dünyaya dair veri olarak bilmesi gereken birçok şey vardır. Okur önce onları okuyup nasıl bir dünyada olduğunu bilmelidir ki, sonrasında anlatıda meydana gelecek olayları, gelişmeleri ve kahraman-

lar arasındaki ilişkileri anlayabilsin. Ama bu, özel örnekler dışında, çok kötü bir şey. “Bakın şimdi size bilgi vereceğim” diye, olayın ve diyalogların akışı içinde bir şeyler yedirilmeye çalışılıyor genelde. Bu beni bir okuyucu olarak rahatsız etmiştir hep. Dolayısıyla “Olgunluk Kitabı”nı tümüyle ayrı bölümler olarak kurgulamak istedim ve öyle de oldu. Ama onu da romanın kurgusunun bir parçası olarak görmek gerekir. Çünkü “Olgunluk Kitabı”, anlatı zamanında zaten o sıralar dolaşımda olan bir kitap ve biz ondan parçalar okuyoruz, tıpkı o zamanda yaşayan insanlar gibi. İki bir arada kısacası... Bir yandan dönen dünya ve içindeki yaşam hakkında bize bilgi veriyor, diğer yandan o bilgiler o dünyanın o haliyle parçaları zaten, nesne olarak orada bulunuyorlar.

• *7’de de, “diğerlerine hiç benzemeyen bir kitap”, “Kronk” dolaşıyordu ortalıkta. Senin böyle öğretiler içeren yarı gizli kitaplara*

ve gizli örgütlere karşı tubaf bir ilgin var. Nereden kaynaklanıyor bu?

• (Gülerek) Doğru söylüyorsun söylemesi- ne de, beni aşan bir soru bu. Ben de dönüp baktığımda komplo ve paranoyaya çok eğilimli olduğumu görüyorum. Neden her seferinde bir gizli örgüt çıkıyor ortaya.

• Romanların arasındaki bağlantılar ve göndermeler kitaplar ve örgütlerle bitmiyor. Balığın Esir Düştüğü Yer'in Agse'si tıpkı 7'nin Yağmur'u gibi sabahlık yapan bir kadın. Kural mı bu, gizli örgüte üye bir kadının sabah mı olursun? Asıl sormak istediğim şu: Bu bağlantılar senin için nasıl bir anlam taşıyor ve bir amacı var mı?

• (Gülerek) Benim ilk söyleşim Cumburiyet Kitap'ta çıkmıştı. Orada da söylediğimi hatırlıyorum: Her yazara Yoknapatawpha gibi bir 'yer' gerekir. William Faulkner'in kurduğu, kasabalardan oluşan bir memleket bu. Aslında var olmayan ama tüm yapıtlarının geçtiği mekân. Ben de bütün kitaplarımı bir araya getirdiğimde, bundan kaç sene sonraysa artık, hepsini yan yana okuduğumda, öykülerin, romanların, hattıa düzyazıların birbiriyle bağlantıları olsun istiyorum. Örneğin İse'de yer alan "Dünyanın Büyüsü" başlıklı düzyazı, Balığın Esir Düştüğü Yer'in teorik temellerinin atıldığı metindir. Hem kişiler birbirine bağlı olsun, hem olaylar birbirine bağlı olsun, kitaptan kitaba teğeller atılsın istiyorum. Bunu böyle devam ettireceğim. Sürekli yeni karakterler ortaya çıkacak ama onlar aslında eski karakterlerin yeniden canlanmış halleri olacak, farklı kitaplardaki olayların ve durumların ilişkileri sürececek, hatta cümleler birbirine ulanacak. Sonunda ya da sonuçta hepsi bir bütünlüğe ulaşsın istiyorum.

• Balığın Esir Düştüğü Yer'de "Öldürmek Üzerine" başlıklı bölümde, Hölk'ün ağzından tarihçiyi tanımlarken "tarihte yaşamış düşüncelerin morg bekeşi" diyorsun. Yanı sıra "dışbükey bu dünya, insanı olduğundan daha büyük gösteriyor", "her özlü söz kendinden daha özlü bir sözsüzlükle sakinleştirilmelidir" ya da "sıkı bir kadını sürekli al-

tta tutmak imkânsızdır" gibi tabiri caizse 'aforizma tadında' cümlelerin var.

• (Gülerek) Yoktu eskiden ya. Yaşlandııkça ortaya çıkıyor herhalde.

• Sende bu kısa ve özlü söz söyleme merakı nereden geliyor? İkinci bir soru: Biraz önce andığım biçimdeki cümlelerin, sözlerin burada yani romanda kaybolduğu, araya sıkıştığı hissine kapıldığın oluyor mu hiç?

• Bir romancının başına gelebilecek en kötü şeylerden bir tanesi geldi başıma. Ben esasen uzun yazmaktan hiç hoşlanmıyorum. Mümkün olduğunca kısa yazmayı seviyorum. Bir de buna meslekî deformasyon ekleniyor. Yayınevinde çalışıyorum ve editörlük yapıyorum. Önüme gelen her romana, neresini atabilirim ben bunun gözüyle bakıyorum. Kendime de, yani kurduğum cümlelere, kurguladığım romanlara da o gözle bakar oldum. Dolayısıyla harcadığımı düşünmüyorum, daha genişletmeyi de asla düşünmüyorum. Belki bazı şeyler başka bir metne dönüşebilir ya da başka metinler içinde yer alabilir ama bu halleriyle de beni kestiklerini söyleyebilirim.

• Yine dille ilgili, ancak bu kez cümlelere değil de sözcüklere bakarak soruyorum: Balığın Esir Düştüğü Yer'de 'solitrans', 'vizonfon' gibi sözcüklerle 'mülayim', 'kefir' gibi sözcükler yan yana düşmüş. Bilinçli yapılmış seçimler mi bunlar?

• Bu kitabı yazarken şöyle bir problemim oldu, uzun süre de nasıl çözeceğimi kestiremedim: Sonuçta bu gelecekte geçen bir roman. Ve yazar olarak benim yapabileceğim şeylerden biri geleceğin dilini kullanarak yazmaktı. Tüm sentaksı, cümle kuruluş biçimlerini değiştirerek, yeniden düşünerek sentetik bir dil yaratma ve roman içerisinde sürekli onu kullanma seçeneğinden bahsediyorum. Veyahut da hiç o iş için zorlanmadan, geçmişin dilini göstere göstererek kullanmak ve geleceğe ait bazı kelimeleri de aralara serpiştirmek (örneğin 'solitrans' diye andığım aygıt şu anda yeryüzünde yok, dolayısıyla bu aygıtı adlandırmak

için kullanabileceğimiz ne Osmanlıca ne Türkçe ne de başka bir dilde bir sözcük mevcut). Romanda salt Türkiye bazlı bir kurgu da yok aslında. Daha çok, Avrupa bazlı olduğu düşünülebilir. Bu nedenle o kullanımlardan kaçınmadım. Bunun da ötesinde, o dili gelecek zaman dili olarak kurgulamadıktan sonra, özellikle "Olgunluk Kitabı" bağlamında iyice eski bir dil kullanıldığını hissettirmenin daha iyi olacağına karar verdim, kitabın eskiliği daha sonra önemli olacak çünkü.

• Kitabın arka kapakta yer alan tanıtımında, roman için, "bir gelecek tasarımı" yazılmış. Sen tam olarak nasıl tanımlıyorsun? Bir "öngörü" mü, "geleceğe bakmak" mı, "şimdiki zamanı geçmiş zaman varsayarak, onu varsayılan bir gelecek zamandan izlemek" mi?

• Biraz öyle sanırım. Bu romanın teorik temellerini barındırıyor diye andığım "Dünyanın Büyüsü" adlı metnimde "nereye doğru gidiyoruz?" sorusunun cevabını aramıştım. Bunu yapan tek insan değilim elbette, bir sürü kişi soruyor ve cevap arıyor. Bazıları yeni bir Ortaçağa girdiğimiz izleniminde; ben buna katılmıyorum, peki benim cevabım ne? İlla buraya varacağız demiyorum. Ama buradan yola çıkarak devam edildiğinde oraya ulaşılabilmesi mantık olarak mümkündür diyorum. Olası gelecek zaman tasarımlarından birisi yani.

• Ama ayakları yere basan bir gelecek tasarımı. Özellikle "Olgunluk Kitabı" bölümlerinde yargıdan, ekonomik ilişkilerden, devlet yönetiminden bahsedilirken bugünden oluşmaya başlayan kimi yapılanmaları görülebiliyoruz. Örneğin "Dünya Birliği" yapı olarak tabkim kurulunu ve AB'yi anıştırıyor.

• Bunu övgü olarak almak işime gelir. Doğru, bahsettiğin anlamda kitap çok fazla uçmuyor aslında, uçlarını şimdiden görebildiğimiz şeyler var burada, çok da iddialı olmayan ufak varyasyonlar geliştiriliyor.

• Söyleşinin başında, "psikoloji öğrenimi al saydım daha farklı şeyler yazardım, bireyin iç dünyasına eğilirdim" dedin. Ama diğer

kitaplarında da burada da en az ana konu kadar aşk ilişkileri ve bu ilişkiler içerisindeki kadın ve erkeklerin (hatta kılblerin) halleri de yer tutuyor. Tüm kitapların arasında oluşacağını düşündüğün bağlantı aşk için de geçerli mi?

• (Gülerek) Bakarsın aşk romanlarının unutulmaz yazarı olurum... Aşk herkesin hayatında önemli bir yer tutuyor, herhalde 300-400 yıldır. Öncesinde kahramanlıkla, dindarlıkla filan uğraşıyorlardı. Benim kitaplarımda yer tutması ise normal geliyor bana. Umberto Eco da sonuç olarak aşk hikâyesi anlatıyor, Calvino da. Ben biraz daha aşk içinde yalnız olmaya, ilişki yaşarken duyulan yalnızlığa dair bir şeyler yazıyorum. Bu biraz da dünyada duyduğum yalnızlıkla ilgili tabii. Bir sonraki kitapta dostluk ve ihanet konularına eğileceğim. Yine kadın erkek ilişkileri olacak elbette, aşk da olacak. Aştan bahsetmeden roman yazabileceğimizi sanmıyorum. Bu arada benim kitaplarımda bahsettiğim şeyin “aşk” olduğu hikâyesine herkes katılmıyor. Özellikle 7 için, “kafa çalışmaktadır, cinsel takımlar çalışmaktadır ama ortada aşk yoktur” eleştirisini de aldım. 7’de insanların ‘iç’ine girmemeye çok özen göstermişim. Karakterleri sürekli ya bacak bacak üstüne atarken ya kollarını sallarken gösteriyordum ama ne düşündüklerini, ne hissettiklerini söylemiyordum pek. Oysa okur, âşğın, karşıdakinin (yani diğer âşğın) yaptığı eylemler hakkında ne düşündüğünü de bilmek ister. İşte ben bunları yazmadan anlatmaya çalışıyorum, bu da pek kolay olmuyor.

• Ama 7’ye yönelik eleştirileri dikkate almışsın ki Balğın Esir Düştüğü Yer’de Hökl ile Simu ‘aşk’ı, ilişkilerini ve karşı tarafta sürekli sorguluyorlar, ‘iç’lerini görebiliyoruz bu kez.

• Çünkü, Balğın Esir Düştüğü Yer’de de karakterlerin arasındaki konuşmaları yazmamaya karar vermişim, telefon konuşmaları ve iç konuşmalar dışında hiçbir diyalog kullanmadım. ‘Olay’ sürekli sahne dışında gerçekleşsin ve biz yalnızca karakterlerin yorumlarını, çıkardıkları sonuçları

görelim istedim. 7’nin tam tersi bir mantık yani.

• Ben “Kendine Rağmen Ebeveyn”i kitabın en ‘insancıl’ bölümü olarak görüyorum. Hani şu adada kalan kılblerle Hökl ve Ja(m)’s’in solitrans aracılığıyla ‘hasret giderdikleri’ bölüm.

• Aslında biliyor musun, ben bu kitabı askerde yazdım ve birçok insana okuttum. Okuttuğum insanlar arasında askerlik arkadaşları da vardı. (Zaten kitabın başındaki ithaf “265’e”. Bu benim dönem numaram.) Okuyanların en büyük yakınması “kılblere daha fazla yer verseydin, keşke onlardan daha fazla söz etseydin” gibi şeyler oldu. Demek sen en insancıl bölüm olarak buldun “Kendine Rağmen Ebeveyn”i. Bir arkadaşım, “kişileri bize uzaktan gösteriyorsun fakat tanıştırmıyorsun. Karakterlerle okuyucu arasına belli bir mesafe koyuyorsun ve yakınlaşmalarına izin vermiyorsun” demişti.

• Solitrans bana internet bazlı kimi iletişim programlarını anımsattı (Örneğin ICQ). İnternet bugün insanların yaşamında gitgide daha önemli bir yer kaplamakta. Senin, kitapla da ilişkili olarak soruyorum, etkileşimin ne oldu?

• Sonuçta çok da uzun olmayan bir zaman zarfında, bütün bu medyalar, yani televizyon, telefon, internet, sinema, gazete, birleşecekler. Kitaba yansıyan da, bu tezle Uzay Yolu’ndaki “ışınlama” hikâyesinin karışımı.

• Aforizmaların yanı sıra sıkça kısaltmalar kullanıyorsun, bölüm başlıklarında kimi yapıt adlarına göndermeler yapıyorsun. Oyun oynamayı neden bu kadar seviyorsun? İnsanların kafasında, Cem Akış için “çok zeki, oyun oynamayı seven, mizabî ya da güçlü bir yazar” düşüncesi var.

• Bu söylediğin şey bir eleştiri de aynı zamanda. “Anladık lan, zekisin işte, oyun oynuyorsun” filan falan. Katılmıyor da değilim, çünkü bir noktadan sonra beni bile bayabiliyor. Oyun, oyun, oyun... Post-mo-

dern edebiyattan o yüzden çok sıkılıyorum. Ayrıca yazdıklarımın yalnızca bir oyuna indirgenmesi de canımı sıkıyor.

• Aforizmasal cümleleri başka bir düzlemde değerlendirmeyi düşünmez miydin? Örneğin şiir sana çok mu uzak?

• Çok. Katil olabilirim ama şair asla.

• Ama çok fazla şiirsel cümle var kitapta.

• Ama edebiyat da güzel söz söyleme sanatıdır zaten.

• Güzel sözler söylemek adına mı söyledin yani söylediklerini?

• Hayır, değil tabii ki. Ama dili kullanarak yazıyorsun. Bu nedenle dili çeşitli şekillerde kullanabilmeyi bilmen lazım. Bunu Hemingway gibi yapabilirsin: Üç kelimelik cümleler kurarsın, hikâyeyi anlatırsın ama bir yerden sonra kabak tadı verir. Ya da Proust gibi yaparsın: Bir buçuk sayfalık cümleler kurarsın, bir yerden sonra kabak tadı verme olasılığı yine vardır. Sonuçta bir ajilite lazım. Yani Bach da çalabilmelisin, Beethoven da çalabilmelisin, jazz da yapabilmelisin, rock da yapabilmelisin. Bunlar, kalemine, egzersiz anlamında gereklidir.

• Sen Jacques Loussier gibisin ama: Bach’ın jazz yorumunu yapıyorsun.

• Evet o da yapıyor işte sonuç olarak. “Ben yazarım” diye ortaya çıkan kişinin, dil hakkında düşünmeden, dil üzerine çaba göstermeden, bir ‘şey’i en iyi şekilde nasıl yazabileceğini düşünmeden çalacak yazmasını büyük bir ihanet olarak görüyoruz. ♦

Cem Akış
Olgunluk Çağı - I: Balğın Esir Düştüğü Yer
Altıkırkbeş Yayın, 2000, 140 s.

•
7
Altıkırkbeş Yayın, 1992, 254 s.

•
Suç ve Ceza
YKY, 1995, 64 s.